

Köpeczi Bócz Edit

Üldözött lelkészek a kommunista diktatúra éveiben

(Varga Imre plébános életútja) Részlet

A könyvsorozat – mely a fenti címet viseli – egyéni életutakon keresztül szeretné az olvasók elé tárni a letűnt korszakot. Miként alakult a történelmi események sodrában Varga Imre plébános életútja, aki csodával határos módon többször megmenekült a halál torkából. Katonaként megjárta a Don-kanyart, a háború befejezése után orosz hadifogságba került, ahonnan élve hazatérhetett. Ekkor határozta el, hogy a papi hivatást választja.

Az 1956-os forradalom leverése után az ÁVH fogságát túlélte, de a verés nyomait még ma is viseli a testén. A könyv bemutatja az Állami Egyházügyi Hivatal helyi képviselőinek „működését”, akik sok keserűséget okoztak Varga Imrének is, papi pályafutása során. A hamarosan megjelenő könyv egy részletét adjuk itt közre.

Ismét szabadlábbon

Az '56-os forradalomban vállalt szerepéért viselt fogságából kiszabadulva, hazatérése után nagy szeretettel fogadták a kisnyomai hívek. Senkinek sem kellett magyarázkodnia a faluban, mert mindenki tudta, min ment keresztül letartóztatása után. Sokan láthatták az árulkodó, brutális nyomokat a testén. Varga Imre nem tartotta titokban, hogy miként bántak vele a vallatói. Felkereste előljáróját, aki már értesült a történekről.

- Püspök atya, kérem, helyezzen át engem egy másik megyébe, mivel parancsba adták, hogy Vas megyét el kell hagynom.

– Nem helyezlek el! Miért helyeznélek!? Ott maradsz, ahol vagy!

Csodálkozva, meglepődött arccal nézett felettesére, nagyon örült a püspök válaszána. Úgy érezte, hogy a történekt ellenére, ezután is megbíznak benne. Ennek ellenére, nem akart hinni a fülének, ezért még egyszer megismételte kérését.

– Imre fiam, mondtam, hogy nem helyezlek el!

Jóleső érzés töltötte el, amikor a püspökétől elbúcsúzott.

*

Politikai nyomás hatására, az ígélet ellenére, hamarosan mégis áthelyezték 1957-ben Bagodra, egy Zala megyei községbe. Az ÁEH munkatársai azt hitték, itt majd sikerül a politikai átnevelése. Varga Imréről már mindent tudtak.

A Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága, Titkos Ügyek Csoportja részéről 0029/1957 számon, Kodela József egyházügyi megbízott jelentésében kongrua megvonására tett javaslatot. A listán azok a személyek szerepeltek, akik az „ellenforradalom ideje alatt” államellenes tevékenységet fejtettek ki. A hosszú névsort kézírással kiegészítették, ahol Varga Imre az első helyen szerepelt. A neve mellett vádként volt feltüntetve, hogy a Nemzeti Bizottság tagja volt.

Az előírt papi békegyűlések

Az MSZMP Politikai Bizottságának utasítására az egyházakban, a kommunista ideológia terjesztésére és népszerűsítésére „papi békemozgalmat” szerveztek. Az volt a cél és feladat, hogy a politikai előadásokon befolyásolják a lelkészek gondolkodását.

„A katolikus egyházon belül folytatott politikánkban fokozottabban kell támaszkodni az újjászervezett papi békebizottságokra. Ennek megfelelően tovább kell erősíteni a lojális papok mozgalmát, mivel e mozgalom jelentős hatást gyakorol az alsó papságon túl, a püspöki kar által létrehozott Opus Pacisra is” – olvasható az MSZMP K. B. 1957-ben hozott határozatában.

El akarták érni, hogy a papok ne vegyék komolyan hivatásukat, ne szolgálatnak tekintsék a munkájukat, hanem foglalkozásnak, melyet tessék-lássék módon is elvégezhetnek. Tilos volt a családok látogatása és a hitéletre buzdítás. Tilos volt a szülőket arra kérni, hogy gyermekeiket irassák be a hitoktatásra.

A kereszténység alapértékeit a hatalmi érdekek kiszolgálására akarták felhasználni. Azzal érveltek, hogy ők is ugyanazt hirdetik, mint az egyház. Éltették a Szovjetuniót, amit elvárták a papoktól is. Az egyházi vezetők a politika által előre elkészített hozzászólásokkal próbálták meggyőzni a résztvevő papságot arról, hogy a kommunista hatalom az egyházak támogatója. Akik nem mentek el a kötelezően előírt békegyűlésekre, a hatalom nyomására magukra vonták az egyházi vezetők fenyítését. Feketelistára kerültek, és büntetésben részesültek. Többeket még a papi szolgálatból is eltávolítottak. Az Állami Egyházügyi Hivatal jelentésben számolt be az MSZMP vezetésének a távolmaradókról, a vallási helyzetkép alakulásáról és a befolyás folyamatos csökkenéséről.

A 0073-4/1957 szám alatt az egyházak helyzetéről készült összefoglaló jelentésben a következőket olvashatjuk:

„A párt és a kormányunk politikai módszerében bekövetkezett nagy változás idézi elő a papság nehezebb helyzetét. Ehhez hozzájárul, hogy a tudományos világnézet fokozottabb, meggyőzőbb érvei kerülnek előtérbe. A papok azért panaszkodnak, hogy milyen nehézséget okoz a papság számára a rádió és sajtóban leadott ideológiai tudósítás. Az egyszerű emberek, a hívek szólják meg a papot, mivel rendszeresen kipellengérezik őket a sajtó-

ban. Egyes vezető elvtársak úgy foglalnak állást, hogy „támadni” mindig előnyösebb, főleg, ha ismerjük a terveiket, elgondolásait. Az egyházak nagyon körmönfont módzerekkel próbálkoznak, hogy a hitéletet a mai állapotokhoz viszonyítva fenntarthatassák. Erre nincs recept, mint egy beteg ember fejfájásához, mert a papok a helyi viszonyok felhasználására vannak utalva a szocialista országunk építése folytán.”

Varga Imre a fenyegetések ellenére sem járt békegyűlésekre. Személye az egyházon belül is hamarosan a figyelem központjába került.

Újabb támadás az ÁEH részéről

Alig pár napot töltött az új helyén Bagodban, amikor látogató érkezett a plébániára, Prazsák Mihály személyében, aki az ÁEH Vas megyei megbízottja volt. Nem baráti látogatásra érkezett, hanem az újonnan odahelyezett káplánra volt kíváncsi. Megérkezése után a plébánostól hangosan azt kérdezte:

– Hol van az a haramia?! Melyik a szobája?

Kopogás nélkül benyitott az ajtaján, és keményen támadni és szidni kezdte, melyre választ nem kapott. Amikor látta, hogy süket fülekre talál mondandója, agresszív módon hirtelen megkérdezte.

– Hisz maga a szeplőtelen fogantatás dogmájában?! Mit csinált maga Szombathelyen, az ellenforradalom idején?

– Ha maga hisz a hitvány eszméjében, én hiszek Istenben és a szeplőtelen fogantatás dogmájában. Vagy nem ezt akarta hallani?! – válaszolt Varga a betolakodónak nyugodtan.

– Nem verte ki azokat a forradalmi eszméket a fejből még most sem?! – kiabálta kérdőre vonó hangon a buzgó hivatalnok.

– Ami nem volt a fejemben, azt nem kell kiverni!

Majd keményen Prazsák Mihály szemébe nézve visszakérdezett.

– Ön szerint, kié a hatalom az országban?

– Kié, kié..., hát a párté, a rendőrségé – válaszolt kissé bizonytalanul, zavartan Prazsák.

– Akkor milyen joggal lépett be a szobámba, és von felelősségre?! Engem ők engedtek szabadon! Magának ez nem tetszik? Nyilatkozzon!

Azzal kinyitotta az ajtót és felszólította, hogy hagyja el a szobáját.

– Magát belefojtom a sárba! – hörögte dühében a kiutasított.

– Engem? Aki megjárta a háborút? Nehéz lesz!

A hivatalos látogató azonban mégis nagyon felkavarta.

A fenyegetésként elhangzott „sárba fojtást” persze nem szó szerint értette. Úgy gondolta, hogy olyan szolgálati beosztást rendel el számára, amit a káplán teljesíteni képtelen lesz, így előbb vagy utóbb, az egyházi vezetés majd felelősségre vonja.

Prazsák hamarosan beváltotta a fenyegetését!

A püspöktől új utasítás érkezett a bagodi plébániára. Hivatalosan kibővítették Varga Imre körzetét, elrendelték, hogy a jövőben, több községben kell ellátnia a hitoktatást, mint eddig. A kijelölt falvakat tömegközlekedési eszközzel megközelíteni nem lehetett, mivel még köves útjuk sem volt. A munka elvégzéséhez hetente közel háromszáz kilométert kellett volna gyalog megtenni. Ezt a munkát tisztességesen nem lehetett ellátni, ezért a megbízást visszautasította, amit megküldött a püspöki hivatalnak. Ezt követően a felháborodás és a felelősségre vonás nem maradt el az egyházi felettesek részéről. Úgy értékelték, hogy megtagadta a munkát, nem engedelmes, holott fogadalmat tett az engedelmségre, amikor a papi hivatást választotta. Ráadásul azzal is megvádolták, hogy azért nem fogadja el az új megbízást, mert nem szereti a gyerekeket. Felháborodásukkal és megbotránkozásukkal teleharsogták az egész környéket.

– Milyen pap ez?!

Elkezdődött háta mögött a suttogás. Ilyen még nem fordult elő Vas megyében, de Zala megyében sem. Mindenhol hangoztatták a lejáratása érdekében. Telefonok özöne árasztotta el a hivatalokat, mindenki jelentett mindenkinek. Elrettentésként az egész egyházmegyében harsogták:

– Varga Imre visszaküldte a megbízását!!

A káplánt telefonon és személyesen is megkeresték felettesei, hogy azonnal vonja vissza írásos bejelentését, amelyben visszautasította a kibővített körzetet. De hiába fenyegették, semmit nem vont vissza. Egyházi felettesei féltek a hatóságok megtorlásától, így a végén könyörögni kezdtek, de döntését akkor sem változtatta meg. Nagyon jól tudta, hogy nem tudná ellátni a körzetén kívüli hitoktatást. Püspökével szembeszállt és bátran vállalta a véleményét.

– A jelenlegi szolgálati helyemen belül bárhol, bármennyi munkát elvégzek, ha kell, éjjel –nappal, azonban a plébánia körzetén kívül nem vállalom olyan munkát, amit fizikailag képtelen vagyok rendesen elvégezni.

Ezt a továbbiakban már nem túrték szó nélkül, hanem megfenyegették!

– Minden pap engedelmséggel tartozik az egyház vezetőinek! Még Varga Imre is! Amennyiben valaki engedetlen, nem hajtja végre a püspök utasítását, nem tartozhat az egyház kötelékébe. Tehát gondolja meg, hogy utoljára mit válaszol!

A zsarolókat biztosak voltak abban, hogy sikerült csapdát állítani neki.

A fenyegetések után tudta, hogy a következő lépés már az lesz, hogy felmentik a hivatása alól, engedetlenség miatt. Ha elfogadja a megbízást, akkor szintén felelősségre fogják vonni, mivel nem tudja rendesen ellátni feladatát.

Az ÁVH börtönében meggyötört teste sokat fáj a verés és a kínzás után, de soha nem ment orvoshoz, végezte a rábízott munkát. A fenyegető kilátások hatására, gondolta, túl jár az eszükön. Felkereste körzeti orvosát, és meg-

mutatta az árulkodó nyomokat a testén. Elmondta, hogy olyan munkával akarják megbízni, amit fizikailag képtelen ellátni, mert nem tudja a hosszú utat gyalog megtenni. Az orvos elképedt, amikor meglátta a verések nyomait, és alapos vizsgálat után kiadott számára egy igazolást arról, hogy a „rossz egészségi állapota miatt képtelen naponta több kilométert gyalogolni”. Az orvosi igazolás egyértelműen bizonyította, hogy kíméletes életmódot kell folytatni egészségének megőrzése és javítása érdekében. Az egyházi vezetésnek megküldte az orvosi igazolást, majd nyomatékosan kihangsúlyozta, hogy *fizikailag* képtelen ellátni a számára kijelölt feladatot. A püspöknek el kellett fogadnia a küldött szakvéleményt, kifogást nem emelhetett a továbbiakban. Bagodi küldetése egy évig sem tartott. Praszák Mihály, amikor megkapta a jelentést, dühöngve ordított!

– No, jó! Majd a saját körzetében lássa el a feladatokat. Áthelyezzük Novára!

A falu gyönyörű környezetben fekszik. Magas dombhátú vidékét a Cserta és a Kerta patak fogja közre. A körötte elterülő, hatalmas erdőket több száz éves tölgy, bükk és fenyő gazdagítja. Mivel a talaj rossz vízgazdálkodású, a sok csapadék miatt gyakoriak a mocsaras, nádas rétek. A plébánia körzetéhez tartozó több települést csak úgy lehetett megközelíteni, ha átgyalogolt az erdőn keresztül.

A helyi plébánost előre felkészítették jövetelére, alaposan befeketítették nála, így nem csoda, ha nem tárt karokkal fogadta. Már volt káplánja, akivel nagyon jól együtt dolgozott, szerette és kedvelte az egész falu. Ennek ellenére az egyházi vezetés mégis áthelyezte, és helyére Varga Imrét küldte. Még az ünnepeket sem várták meg! Közvetlenül karácsony előtt történt mindez, mert olyan sürgősnek tartották, hogy Bagodról elkerüljön. A rosszakarók azt hitték, hogy úgy sem fogja jól érezni magát az új diszpozícióban. Praszák Mihály, az Állami Egyházügyi Hivatal megbízottja akaratan kívül tett jót vele. Nem tudta, hogy Nova községtől csak néhány kilométerre fekszik szülőfaluja, Zalatárnok. Az esperes, aki egyben a novai plébános volt, ismerte Varga Imrét és családját, de az utóbbi időben olyan sok rosszat hallott róla, hogy elhitte a rágalmat, mivel rég nem találkozott vele.

– Rosszakat hallottam rólad! – volt a fogadtatás. Bizalmatlansága és gyanakvása hamar feloldódott, amikor megtapasztalta káplánja tisztességét. Négy községben látta el a hitoktatást, de a lelki gondozásra is nagy hangsúlyt fektetett, rendszeresen látogatta a családokat. Nagyon jól érezte magát a faluban, sok rokona, ismerőse élt ott. Nagy szeretettel emlékezik vissza az itt eltöltött időszakra, munkájára, szolgálatára.

Egyik alkalommal a szomszédos Szilvágy községben lévő iskolába ment hittanórára. A faluban olajvezetéket fektettek le, ezért az utat felásták, és végig fúrták. Érkezése előtt sok eső esett, így az árkokat megtöltötte az esővíz.

A kiasott gödör felett az iskola bejáratát két vékony palló kötötte össze az úttal, csak ezen keresztül lehetett átmenni az árok felett. A gyerekek, akik az érkezését várták, alaposan megviccelték. A két palló között letakarták a rést gyepel, hogy ne látsszon, majd huncut módon az ablakból leleselkedtek. Amikor megérkezett a motorbiciklivel úgy látta, hogy elég széles a deszka ahhoz, hogy áthajtsa rajta. Meg is próbálta, de a kerék beleszorult a rés közé, ő pedig bele esett a vízzel teli árokba. Nem történt baja, de csuromvizes lett... a hittanóra mégsem maradt el.

A titkos jelentésekben hamarosan tudatták a politikai hatalommal, hogy az új kinevezés nem büntetés, hanem jutalom, mivel rendszeresen hazalátogat Zalatárnokra. Ezek után nem sokáig hagyták Nován! Félév elteltével az egyházi vezetés áthelyezte, ezúttal a papi békemozgalom titkára mellé, Zalaegerszegre.

Politikai hűségeskü

A politikai rendszer vezetői mindentől félték! Mindenáron biztosítani akarták hatalmi pozíciójukat, ezért az egyháztól is elvárták, hogy a kommunista rendszert támogassák. Csak egyféle politikai ideológia létezett, minden másfajta gondolkodást kizártak az ún. „demokráciából”. A marxista-leninista eszmékkel nem lehetett szembehelezkedni vagy bírálni. Az egyháznak feltétel nélkül támogatni kellett a diktatórikus pártpolitikát. A papokat folyamatosan arra kötelezték, hogy az általuk meghatározott ateista rendszer építésén dolgozzanak. A 18/1959 / IV. 6./ számú Korm. rendeletben előírták a kötelező eskütételt, az alábbi szöveggel.

„E s k ü o k m á n y

Én xy. hitoktató (lelkész) esküszöm, hogy a magyar néphez és a Magyar Népköztársasághoz hű leszek, annak törvényeit és törvényes rendelkezéseit, törvényerejű rendeleteit és szokásait megtartom.

A Magyar Népköztársaság megerősödését és a szocializmus építését erőmhöz mérten szolgálni fogom.”

Akik nem voltak hajlandók esküt tenni, elbocsátották. Varga Imre a fenti szöveggel egyáltalán nem értett egyet. Többször megkérdezte az illetékesektől:

– Az állam és egyház szétválasztása megtörtént, miért avatkozik a politikai rendszer továbbra is az egyházak életébe? Miért kell az egyház szolgálainak, az állam által előírt esküszöveget mondani?

Többször felszólították az eskütételre, azonban valamilyen ürüggyel mégis sikerült kibújni. Végül neki is döntenie kellett, hogy leteszi-e az esküt vagy sem? Sok választása nem volt, ha maradni akart! Két társával együtt hívták a helyi tanácsra, ahol mindhármuknak egyszerre kellett a szöveget mondani. Gondolta, azért sem fogja kimondani azt a szót, hogy „esküszöm”, hanem halkán elé tette a „nem” szócskát, ami a körülötte lévőknek fel sem tűnt.